

Prof. dr Aleksandar Jugović
Prof. dr Ana Gavrilović

OSNOVE SOCIJALNE POLITIKE

Beograd, 2020.

OSNOVE SOCIJALNE POLITIKE

Prof. dr Aleksandar Jugović

redovni profesor Univerziteta u Beogradu – Fakulteta za
specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Prof. dr Ana Gavrilović

redovni profesor u penziji Univerziteta u Banjoj Luci – Fakulteta političkih nauka

Izdavač

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
Izdavački centar (ICF)

Za izdavača

Prof. dr Snežana Nikolić, dekan

Glavni i odgovorni urednik

Prof. dr Mile Vuković

Recenzenti

Prof. dr Mira Lakićević, redovni profesor

Univerziteta u Beogradu – Fakulteta političkih nauka

Prof. dr Natalija Perišić, vanredni profesor

Univerziteta u Beogradu – Fakulteta političkih nauka

Lektura i korektura

Nataša Nikolić

Dizajn korica

Mr Boris Petrović

Kompjuterska obrada teksta

Biljana Krasić

Štampa:

Planeta print, Beograd

Tiraž: 200

ISBN 978-86-6203-136-5

© Autor zadržava sva prava. Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovan, niti smešten u sistem za pretraživanje ili transmitovanje u bilo kom obliku, elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodne pismene dozvole autora.

Nastavno-naučno veće Univerziteta u Beogradu – Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, na sednici održanoj 26. 11. 2019. godine, Odlukom br. 3/174 od 27. 11. 2019. godine usvojilo je recenzije rukopisa udžbenika „Osnove socijalne politike” autora prof. dr Aleksandra Jugovića i prof. dr Ane Gavrilović.

Sadržaj

Predgovor	9
PRVI DEO	
MISIJA SOCIJALNE POLITIKE	11
1. POJAM, PREDMET I METODE SOCIJALNE POLITIKE.....	13
Pojam socijalne politike.....	13
Kratka istorija razvoja socijalnopolitičkih delatnosti	18
Predmet socijalne politike kao nauke i javne politike.....	20
Odnos socijalne politike i bliskih nauka	23
Pristupi, metodologija i izazovi istraživanja u socijalnoj politici.....	27
Zašto je važno izučavanje socijalne politike?	29
2. CILJEVI SOCIJALNE POLITIKE.....	31
Zadovoljavanje socijalnih potreba	31
Obezbeđivanje socijalne sigurnosti – socijalne prestacije	33
Rešavanje socijalnih problema.....	36
Smanjenje društvenih nejednakosti – redistribucija jednakosti	38
Životni standard.....	38
Unapređenje kvaliteta života.....	39
Socijalna dobrobit i povećanje blagostanja	40
Humani razvoj.....	40
Subjektivno blagostanje – koncept sreće	41
Zaštita najboljeg interesa deteta.....	43
Socijalni razvoj	44
Socijalna uključenost	47
DRUGI DEO	
OBLIKOVANJE SOCIJALNE POLITIKE.....	49
3. VREDNOSNI PRINCIPI U SOCIJALNOJ POLITICI	51
Smisao i vrste vrednosnih principa u socijalnoj politici.....	51
Sloboda	53
Solidarnost	54
Uzajamnost	55
Humanizam	55
Jednakost	56
Socijalna pravda	56

4. FAKTORI SOCIJALNE POLITIKE.....	58
Politički faktori	58
Ekonomski odnosi	59
Demografski procesi	59
Ideologija	60
Nauka	61
Religija	62
Globalni procesi i međunarodna saradnja	63
5. IDEOLOGIJE I MODELI SOCIJALNE POLITIKE.....	65
Opšti modeli socijalne politike.....	67
Neoliberalni model.....	68
Socijaldemokratski model	71
Korporativistički model	72
6. NOSIOCI SOCIJALNE POLITIKE	75
Država kao nosilac socijalne politike	75
Međunarodni nosioci socijalne politike	76
Organizacija ujedinjenih nacija	79
Socijalna politika Evropske unije	81
TREĆI DEO	
KONTEKST DELOVANJA SOCIJALNE POLITIKE.....	87
7. SOCIJALNE NEJEDNAKOSTI	89
Pojam i priroda socijalnih nejednakosti	89
Opšti teorijski pogledi u razumevanju socijalnih nejednakosti.....	91
8. LJUDSKA PRAVA I PRAVA DETETA.....	93
Pojam ljudskih prava	93
Pravni okviri zaštite ljudskih prava	95
Kritike i značaj koncepta ljudskih prava	97
Prava deteta.....	97
9. SOCIJALNA ISKLJUČENOST	102
Pojam i karakteristike socijalne isključenosti	102
Socijalnopolitički koncepti i indikatori socijalne isključenosti u EU	111
Oblici socijalne isključenosti i vulnerabilnosti	115
Neke kritike pojma i koncepta socijalne isključenosti	117

10. MARGINALIZACIJA I DISKRIMINACIJA.....	119
Definisanje marginalizacije.....	119
Karakteristike marginalizacije	121
Marginalne zajednice, marginalne grupe i „marginalni čovek”	125
Pojam i obeležja diskriminacije	128
11. GLOBALIZACIJA, TRANZICIJA I SOCIJALNI RIZICI.....	132
Obeležja i socijalne posledice globalizacije.....	132
Društvena tranzicija i promene u postindustrijskim društvima	135
ČETVRTI DEO	
PODRUČJA SOCIJALNE POLITIKE.....	139
12. SOCIJALNA ZAŠTITA.....	141
Definicija socijalne zaštite	142
Razvoj socijalne zaštite u Srbiji	143
Ciljevi i principi socijalne zaštite.....	145
Prava, sadržaji i usluge u sistemu socijalne zaštite	148
Nosioци socijalne zaštite	150
Ustanove socijalne zaštite.....	152
Etika socijalne zaštite	157
Nevladin sektor u pružanju usluga socijalne zaštite	158
Aktuelni izazovi sistema socijalne zaštite u Srbiji	160
13. SISTEMI SOCIJALNOG OSIGURANJA	163
Radni odnos kao osnova socijalnog osiguranja	163
Osiguranje za slučaj nezaposlenosti.....	167
Penzijsko i invalidsko osiguranje	169
Zdravstveno osiguranje	172
14. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA.....	175
Pojam zdravlja	175
Definicija zdravstvene zaštite.....	176
Zdravstvena delatnost i zdravstvene ustanove.....	177
Načela, prava i izazovi zdravstvene zaštite	180
15. FINANSIJSKA PODRŠKA PORODICI I DECI: PORODIČNE POLITIKE.....	182
Pojam i svrha porodičnih politika.....	182
Oblici finansijske podrške porodici i deci.....	184
Dečiji dodatak.....	185
Boravak dece u predškolskim ustanovama.....	187
Usklađivanje rada i roditeljstva: plaćena odsustva	188

16. POLITIKE STAMBENE PODRŠKE.....	190
Pojam i oblici politika socijalnog stanovanja	190
Kratak osvrt na istorijat stambene politike u Srbiji.....	192
Aktuelne politike stambene podrške u Srbiji	193
17. SOCIJALNOPOLITIČKA DIMENZIJA OBRAZOVANJA.....	198
Opšti značaj obrazovanja i rizika od neobrazovanosti	198
Osnovne tačke istorijskog razvoja obrazovanja	199
Socijalnopolitički izazovi savremenog obrazovanja.....	200
18. POLITIKE ZAŠTITE VOJNIH I CIVILNIH INVALIDA RATA	202
Vrednosne osnove politika zaštite vojnih i civilnih invalida rata	202
Zaštita vojnih invalida rata i njihovih porodica	203
Prava civilnih invalida rata	204
Teškoće u ostvarivanju prava invalida rata.....	205
LITERATURA	207
REČNIK POJMOVA	213
DODATAK	
Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030. godine.....	227
INDEKS POJMOVA.....	239
INDEKS IMENA	243

Predgovor

Udžbenik koji je pred vama napisan je prevashodno za studente Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, radi sistematičnijeg savladavanja sadržaja nastavnog predmeta *Socijalna politika*. Međutim, verujemo da može koristiti i u drugim akademskim institucijama koje u svom nastavnom programu imaju predmet *Socijalna politika*, kao i drugim bliskim akademskim disciplinama kojima može biti koristan u obradi njihovih silabusa. Naravno, svesni smo da, kao i svaki, ni ovaj udžbenik nije dao odgovore na sva pitanja kojima se akademski i praktično bavi socijalna politika.

Sadržaj, pristup i metodologija rada korišćeni u pisanju ovog udžbenika prilagođeni su potrebama studenata Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, tako da na najefikasniji i najjezgrovitiji način ovladaju osnovnim akademskim i praktičnim ishodištima socijalne politike. Mišljenja smo da se socijalna politika bavi važnim pitanjima ljudskog života i da utiče na to kako ljudi žive, što je doprinelo dodatnoj odgovornosti u pripremi materijala.

Ovaj udžbenik je ishod višegodišnjeg akademskog, pedagoškog, naučnog i stručnog delovanja njegovih autora. Prethodila mu je duga lična, naučna i akademska saradnja autora, koja je krunisana ovim udžbenikom, što nas ispunjava velikim zadovoljstvom. Iako nismo generacijski bliski, vezale su nas zajedničke vrednosti, vera u bolje društvo, kritička ocena i preispitivanje stvarnosti i nauke, slična radna i ljudska energija, što je učinilo i da generacijski jaz bude sinergijski komplementaran i obogaćujući za oboje.

Za publikovanje ovog udžbenika izražavamo zahvalnost dekanu prof. dr Snežani Nikolić, Nastavno-naučnom veću i Odeljenju za prevenciju i tretman poremećaja ponašanja Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, koji su nam dali podršku. Takođe, izražavamo zahvalnost recenzentima prof. dr Miri Lakićević i prof. dr Nataliji Perišić, koje su svojim sugestijama i ocenama dale veliki doprinos da udžbenik ima ovakav sadržaj i ovakvu formu. Veliku zahvalnost dugujemo i generacijama naših studenata kojima samo predavali ovaj predmet i čiji nam je povratni eho bio dragocen u njegovom stvaranju.

U Beogradu, novembra 2019. godine.

Autori